

การศึกษาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา

ปริญญญา จริตไทย^{1*}

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาและ 2. เปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน จำนวน 152 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 8 คน รองผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 8 คน ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 8 คน ครูหัวหน้า 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 64 คน และครูสังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จำนวน 64 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่า t-test ชนิดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น และด้านที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และ 2. บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ในภาพรวม และเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การบริหาร, หลักสูตรท้องถิ่น, ผู้บริหารโรงเรียน, เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา email: Phatinya23@gmail.com

* ผู้นิพนธ์หลัก email: Phatinya23@gmail.com

A STUDY OF LOCAL CURRICULUM ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER PHRANAKHON SI AYUTTHAYA CITY MUNICIPALITY

Phatinya Jaritthai^{1*}

Abstract

This research aims to: 1. study the roles of school administrators in the local curriculum administration of school under Phranakhon Si Ayutthaya City Municipality, and 2. compare the roles of school administrators in the local curriculum administration of schools under Phranakhon Si Ayutthaya City Municipality in accordance with the school administrators and teachers' opinions. The sample size by using a table of Krejcie and Morgan amount 152 consists of 16 school administrators 8 head of academic affairs 64 head teachers of 8 group learning subjects and 64 teachers under Phranakhon Si Ayutthaya City Municipality by purposive sampling. The instrument is a five-rating scale questionnaire. The data were analyzed by mean, standard deviation, and t-test for independent samples.

The findings revealed that: 1. as a whole, the roles of school administrators in the local curriculum administration of schools under Phranakhon Si Ayutthaya City Municipality are at a high level. The highest level average is the learning management, followed by innovation and technology of the local curriculum administration, and the lowest average is resource and learning resource use in the community, and 2. as a whole, the roles of school administrators in the local curriculum administration of schools under Phranakhon Si Ayutthaya City Municipality in accordance with the school administrators and teachers' opinions are significantly different at the level of .05.

Keywords : Administration , Local Curriculum, School Administrators, Phranakhon Si Ayutthaya City Municipality

---

¹ Master of Education , Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University Faculty OF Education , Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University , email: Phatinya23@gmail.com

*Corresponding outhor , email: Phatinya23@gmail.com

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ให้ความสำคัญต่อการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ โดยเฉพาะมุ่งตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น เป็นอย่างมากดังในมาตรา 27 ที่ได้ให้โรงเรียนมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเชื่อมั่นว่าหากมีการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาแล้วจะสามารถเปลี่ยนโฉมหน้า และแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของประเทศไทย อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของประชาชนคนไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศเกิดความเสมอภาคและสิทธิทางการศึกษาเท่าเทียมกันกลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และสังคมพัฒนาอย่างขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจตลอดทั้งปฏิรูปสังคม (นิคม ชมพูหลง, 2545, หน้า 12)

การบริหารจัดการศึกษามีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องดำเนินการโดยการให้ความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่ดำเนินการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนแต่ละแห่งจึงต้องมีการติดต่อกับชุมชนในทุกเรื่องและร่วมมือในการจัดการศึกษารูปแบบทั่ว ๆ ไป หรือเป็นคณะกรรมการโรงเรียน เพื่อเป็นการพึ่งพาอาศัยและเพื่อตอบสนองเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา และมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในโรงเรียนในทุกด้าน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกระเบียบตามพระราชบัญญัติ

ในระบบการศึกษาที่มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดอื่น ๆ ในระดับท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนภายใต้การดูแลรับผิดชอบในเขตพื้นที่ ให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่มาตรฐานการเรียนรู้ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันในระดับชาติ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากนั้น จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักความภาคภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอนและถิ่นของตน เพื่อให้การจัดการศึกษาภายในท้องถิ่นบรรลุดังกล่าวนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา/หน่วยงานระดับท้องถิ่นจะต้องจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นโดยดำเนินการให้ฝ่ายต่าง ๆ อาทิ โรงเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกรอบหลักสูตรดังกล่าว เพื่อให้ได้แนวคิด มุมมองที่หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ปัญหาในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบันมีหลายด้านอยู่ด้วยกัน เช่น การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและท้องถิ่น การขาดการนำหลักสูตรที่มีไปใช้อย่างจริงจังและการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหรือครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน อีกทั้งยังไม่ขาดการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจัง สอดคล้องกับ ภัทรวดี อุดมมนกุล (2546, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนแกนนำร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร กรมสามัญศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ปัญหาที่พบคือ บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ขาดการรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการและขาดการประสานงาน ระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษากาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา โดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา และเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู เพื่อนำผลการวิจัยเป็นแนวทางในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรการวิจัยคือ ครู สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 250 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) (อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555, หน้า 49) จำนวน 152 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 16 คน ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 8 คน ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 64 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง และครู สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา จำนวน 64 คน

ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังนี้ 1) ตัวแปรต้น คือ สถานภาพ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และครู 2) ตัวแปรตาม คือ บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตร และด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อการศึกษาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหาร และครูโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และตำแหน่ง

ตอนที่ 2 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) ซึ่งมีข้อคำถามแบ่งเป็น 5 ด้าน จำนวน 75 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 18 ข้อ ด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 ข้อ ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จำนวน 15 ข้อ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตร จำนวน 16 ข้อ และด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 14 ข้อ โดยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนัก ดังนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมุติฐานโดยใช้ค่า t-test โดยกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว มีประเด็นที่นำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและเป็นรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญศรี จันทุม (2554, หน้า 83) วิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหนองคาย เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง โดยรวม และเป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

1.1 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่นโดยรวม และเป็นรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผดุงเกียรติ ปานแดง (2556, หน้า 125) วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2

1.2 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดการเรียนรู้ โดยรวมและเป็นรายข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณัญญา พระเนตร (2548, หน้า 96) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพหลักสูตรท้องถิ่นมรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

1.3 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพา กลสิริภักดิ์ (2556, หน้า 115) วิจัยเรื่อง บทบาทในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

1.4 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงกมล กิ่งจำปา (2555, หน้า 75) วิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมงานเทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

1.5 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุระ วงศ์มา (2548, หน้า 50) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2

2. บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตร และด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น โดยภาพรวม และเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณัญญา พระเนตร (2548, หน้า 96) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษากาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยที่ได้พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู็ รองลงมา คือ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู็ในท้องถิ่น เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1.1 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จัดเตรียมข้อมูล ข่าวสาร ด้านจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้ครูและบุคลากรได้ศึกษา รองลงมา คือ ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความเคลื่อนไหวของการใช้หลักสูตรท้องถิ่นให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนทราบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ แต่งตั้งคณะทำงานให้คำปรึกษาด้านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแก่ครูที่รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการจัดการเรียนรู็ พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กำหนดนโยบายให้ครูจัดประสบการณ์การเรียนรู็ที่เหมาะสมกับผู้เรียน รองลงมา คือ อบรมครูเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู็ ในเรื่องต่าง ๆ ที่หลากหลาย และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จัดหลักสูตรท้องถิ่นที่หลากหลายเหมาะสมกับความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน

1.3 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู็ในท้องถิ่น พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้ใช้และพัฒนาแหล่งการเรียนรู็ รองลงมา คือ จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมทั้งในสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู็ในท้องถิ่น และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จัดสรรทรัพยากรและแหล่งเรียนรู็ที่หลากหลายทั้งในและนอกสถานศึกษา ให้เพียงพอและเหมาะสมในการสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนกับการจัดการเรียนรู็

1.4 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ จัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสมกับหลักสูตรและการเรียนการสอน รองลงมา คือ พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู็และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู็ในสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จัดอบรมเกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหลักสูตร

1.5 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กำหนดเกณฑ์การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นที่ชัดเจน รองลงมา คือ กำหนดนโยบาย และระเบียบการวัดผล ประเมินผล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประเมินเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับความเหมาะสม ด้านคุณลักษณะของนักเรียน ครู สื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณ

2. บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู โดยภาพรวม และเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

2.1 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นต่อบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่าครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่แตกต่างกัน 6 ข้อ ได้แก่ จัดเตรียมข้อมูล ข่าวสาร ด้านจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้ครูและบุคลากรได้ศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรร่วมกัน ประชาสัมพันธ์หลักสูตร ความเคลื่อนไหวของการใช้หลักสูตรท้องถิ่นให้บุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ทราบ แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการบริหารหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น และส่งเสริมให้มีการบูรณาการสาระการเรียนรู้ระดับสากล ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นอย่างเหมาะสม

2.2 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นต่อบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดการเรียนรู้ มากกว่าครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่แตกต่างกัน 3 ข้อ ได้แก่ ส่งเสริมสนับสนุน การพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูภูมิปัญญาเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูบูรณาการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเข้ากับสาระการเรียนรู้ทั่วไป

2.3 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นต่อบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น มากกว่าครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่แตกต่างกัน 6 ข้อ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูได้ใช้และพัฒนาทรัพยากรในการเรียนรู้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ จัดสรรทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกสถานศึกษา ให้เพียงพอและเหมาะสมในการสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนกับการจัดการเรียนรู้ จัดระบบทรัพยากรและแหล่งการเรียนรู้ภายในให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น พัฒนาห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ ต่าง ๆ เป็นต้น ปรับปรุงทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมใช้งานอยู่เสมอ กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุน การบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน และจัดทำข้อมูลสถานที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านอย่างเป็นระบบพร้อมนำมาใช้ได้ตลอดเวลา

2.4 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ความความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความเห็นต่อบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น มากกว่าครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีข้อที่แตกต่างกัน 8 ข้อ ได้แก่ จัดหาสื่อการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ทางการศึกษาเพียงพอตามความเหมาะสมของสถานศึกษา และชุมชน ให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของผู้เรียน จัดสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ กำหนดนโยบาย ในการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี

ทางการศึกษา จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา จัดอบรมเกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหลักสูตร ประเมินผลการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี และนำผลการประเมิน การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการบริหารหลักสูตร

2.5 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนคร พระนครศรีอยุธยาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู ด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทผู้บริหารใน การบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่าครู เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มี ข้อที่แตกต่างกัน 9 ข้อ ได้แก่ จัดระบบการวัดประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย จัดอบรม เกี่ยวกับสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหลักสูตร แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น นำ ข้อมูลและผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจและปรับปรุงพัฒนางาน กำหนดนโยบาย และระเบียบการวัดผล ประเมินผล นิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล และรายงานผลการประเมินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประเมินผลผลิตเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ และคุณลักษณะของนักเรียนผ่านการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น ประเมินเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นต้นต้นเกี่ยวกับความเหมาะสม ด้านคุณลักษณะของนักเรียน ครู สื่อ อุปกรณ์ และ งบประมาณ และจัดทำเอกสารผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น และรายงานต่อต้นสังกัด และผู้เกี่ยวข้อง รับทราบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบ

1. จากการวิเคราะห์ต่อบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนคร พระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยมีประเด็นในการเสนอแนะ ดังนี้

1.1 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการวางแผนหลักสูตรท้องถิ่น ผู้บริหาร โรงเรียนควรแต่งตั้งคณะทำงานให้คำปรึกษาด้านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแก่ครูที่รับผิดชอบในการจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่น โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยมีหลักสูตรการบริหาร การศึกษา

1.2 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนควร กำหนดนโยบายให้มีการจัดหลักสูตรท้องถิ่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับความสามารถ และความต้องการของ ผู้เรียน โดยมีการสำรวจต้องการของผู้เรียน และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนโดยรอบโรงเรียน สรรหาครูภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน

1.3 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดสรรทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกสถานศึกษา ให้เพียงพอและ เหมาะสมในการสนับสนุนการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน กับการจัดการเรียนรู้ โดยจัดให้มีการสำรวจ แหล่งเรียนรู้ และทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้เพื่อความสะดวกในการสืบค้นทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

1.4 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการบริหาร หลักสูตรท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดอบรมเกี่ยวกับสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหลักสูตร โดย เชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้กับครูในโรงเรียน

1.5 บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนควรประเมินปัจจัยเบื้องต้นเกี่ยวกับความเหมาะสม ด้านคุณลักษณะของนักเรียน ครู สื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณ

2. จากการเปรียบเทียบบทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา พบว่า บทบาทผู้บริหารในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนกับครู โดยภาพรวม และเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน โดยผู้บริหารมีความคิดเห็นมากกว่าครูในทุกด้าน แสดงว่า ครูอาจจะยังมีความเข้าใจในการบริหารหลักสูตรไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้น ครูควรทำความเข้าใจกับหลักสูตรท้องถิ่น และนำหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของตน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในอนาคต

ตามที่คุณวิจัยได้มีข้อเสนอแนะทั่วไปดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา

1. ควรศึกษาปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา

2. ควรศึกษาการใช้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นของโรงเรียน สังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก ดร.นริศนันท์ เดชสุระ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.พรเทพ รุ่งแผน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ ให้แนวคิด แนวทางในการศึกษาค้นคว้า ให้คำแนะนำ ตรวจสอบ พร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องตลอดมา ขอขอบคุณดร.ปฤษณา ชนะวราช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ดร.วิโรจน์ ผลแย้ม กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาในการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและโครงสร้าง ตลอดจนภาษาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอกราบระลึกถึงคุณบิดา มารดา ที่ให้การสนับสนุนด้านการศึกษา ขอขอบคุณญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ ทั้งในสถาบันการศึกษาและในสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา ที่ให้การช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

คุณัญญา พระเนตร. (2548). การศึกษาสภาพหลักสูตรท้องถิ่นมรสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

- ดวงกมล กิ่งจำปา. (2555). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมงานเทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี.
- ชนศักดิ์ เปาริก. (2550). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). การวิจัยและวิเคราะห์ทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. กรุงเทพฯ : บิซิเนสฮาร์ แอนด์ดี.
- ปาจรี ทาระสาร. (2548). การศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 4. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- นิคม ชมพูหลง. (2545). ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองการสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์
- ผดุงเกียรติ ปานแดง. (2556). สภาพและปัญหาการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพ็ญศรี จันปุม. (2554). การบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ยุพา กลีร์ภักษ์. (2556, กรกฎาคม - ธันวาคม). บทบาทในการส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 6 (2), 115 - 129.
- สุระ วงศ์มา. (2548). การศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 2. ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- อนัญญา กรังพานิช. (2549). บทบาทผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.